

SPOORZOEKER

MAGAZINE OVER HET NATUURBELEID IN VLAANDEREN - JAARGANG 7 - HERFST 2013 - WWW.NATUURENBOS.BE
AFGIFTEKANTOOR 8400 OOSTENDE - ERKENNINGSNUMMER 708746 - PB-NUMMER 3/11

**STAF COPPENS IS
WILD VAN DIEREN**

**WORD FAN
VAN DE NATUUR!**

**NATUUR EN
LANDBOUW:
NIEUWE
BONDGENOTEN**

Agentschap voor
Natuur en Bos

6 "WE WILLEN DE NATUUR NOG MEER HYPEN DAN DE RODE DUIVELS"

16 "WE VERGETEN HOVEEL FANTASTISCHE NATUUR ONS OMRINGT"

20 "BOER, JE WORDT EEN GROENE!"

9 Licht uit, spot aan: 4 Europese toppers

12 "De jacht is nog altijd een mannenwereld"

13 Landeigenaars op de bres voor Vijvergebied Midden-Limburg

25 Wat levert het hout uit onze bossen op?

28 Studenten broeden op ideeën voor groenere steden

32 In Between: stil leven in het groen

RUBRIEKEN

3 Seizoen in beeld

4/34 Spoorzoeker kort

18 Centerfold

30 Natuurtoppers: de zandloopkever

31 Panorama

ABONNEER JE OP SPOORZOEKER!

Krijg jij *Spoorzoeker* graag elke drie maanden gratis in de bus? Dat kan! Mail je adresgegevens naar spoorzoeker@vlaanderen.be met vermelding 'Spoorzoeker'.

FEEST VAN DE NATUUR

De Vlaamse natuursector gooide dit jaar hoge ogen bij de Europese Commissie: maar liefst zes Life+-natuurprojecten kregen groen licht en schieten straks uit de startblokken. Het ANB zet alle zeilen bij om vier daarvan in goede banen te leiden: Life+ Ozon in het Zoniën-woud, Life+ Together in het Lommelse natuurcomplex Sahara - Riebosserheide - Blekerheide, Life+ Scalluvia in het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde en Life+ Flandre in de grensstreek tussen Frankrijk en België. Met de steun van Europa laten we die topnatuur schitteren als nooit tevoren.

'Europese topnatuur dichtbij' staat deze herfst ook centraal tijdens de Week van het Bos. Hilarische YouTube-filmpjes, een game en de oproep 'Supporter voor de natuur' moeten iedereen warm maken om zich mee in te zetten voor de natuur. We richten daarbij de schijnwerpers op Natura 2000 en de Europese natuurdoelen. In heel Europa is bijzondere natuur afgebakend als Natura 2000-gebied. Voor elk gebied stelt de Vlaamse overheid natuurdoelen of instandhoudingsdoelstellingen (IHD) op. Die beschrijven wat we moeten doen om de kwetsbare Europese soorten en habitats te beschermen. Zo zorgt Vlaanderen er mee voor dat soorten als de roerdomp, de kamsalamander, de eikelmuis en het vliegend hert binnenkort weer in topvorm zijn.

Maar bovenal is de Week van het Bos dé feestweek van de natuur. In heel Vlaanderen ontdek je de natuur in duizend-en-één evenementen. De beste promotie voor de natuur is immers de natuur zelf. Daarom deze warme oproep: boetseer, rollebol, kus, flaneer, filosofer in de natuur en vooral: geniet!

Marleen Evenepoel
Administrateur-generaal ANB

VOLG HET AGENTSCHAP VOOR NATUUR EN BOS ONLINE!

www.natuurenbos.be
www.facebook.com/natuurenbos
www.twitter.com/natuurenbos
www.youtube.com/natuurenbos
www.issuu.com/natuurenbos

GEOMETRISCHE PERFECTIE²

De mooiste en verrassendste dingen in het leven liggen niet altijd open en bloot voor het grijpen. Die levensles geeft de porseleinzwam ons gratis en voor niets mee. Aan zijn glimmend witte hoed loop je al te gemakkelijk achteloos voorbij. Maar wie zich de moeite getroost om de porseleinzwam vanuit kikkerperspectief in het vizier te nemen, wacht een adembenemend geometrisch universum.

Van augustus tot oktober duiken de porseleinzwammen op in het bos. Ze schieten op uit het hout van oude, afstervende en dode beuken. Heuse bosruimers zijn deze zwammen: ze verteren massaal het dode hout in beukenbossen. De porseleinzwam heeft nog meer nuttig werk op zijn palmares: uit de schimmeldraden van porseleinzwammen wordt het antibioticum mucidine gewonnen. Dat middelje verlost mensen van huidaandoeningen.

'HET IN DE NATUUR SPELENDE KIND': NIEUWKOMER OP RODE LIJST

Vlaanderen mag opnieuw een soort toevoegen aan de Rode Lijst van bedreigde soorten: de *homo ludens var. naturalis*, of het in de natuur spelende kind. Dat meldt De Ambrassade, sinds dit jaar de nieuwe naam voor Steunpunt Jeugd, de Vlaamse Jeugdraad en VIP Jeugd.

Toon Luypaert van De Ambrassade: "Intensieve monitoring toont dat de *homo ludens var. naturalis* in onze contreien dramatisch is achteruitgegaan. De oorzaak van de terugval van het aantal exemplaren lijkt vooral – zoals zo vaak het geval voor Rode Lijstsoorten – de inkrimping van hun natuurlijke biotoop. Het gaat om ongebruikte gronden in de onmiddellijke omgeving van menselijke bewoning. Maar ook bossen en natuurgebieden, waar die soort ook buiten de paden haar typische gedrag kan vertonen, zijn steeds dunner gezaaid. Daarnaast wordt de soort ook bedreigd door een spectaculaire aangroei van haar belangrijkste natuurlijke predator: het verkeer."

"Verder richten het aansprakelijkheidsvirus en de juridiseringsepidemie een ware ravage aan in de overblijvende populatie. Die exotische virussen – ingevoerd uit Noord-Amerika – blijken uitzonderlijk goed te gedijen in onze regio. Ze besmetten ook andere soorten zoals de *homo hyperparentes* (de overbezorgde ouder) en zelfs de van nature weinig voor besmetting vatbare *animator jugens* (de jeugdwerker). In het kader van de langetermijndoelstellingen voor biodiversiteit moeten we dringend maatregelen nemen om die Rode Lijstsoort te behoeden voor extinctie in Vlaanderen", besluit Toon Luypaert.

Meer info: www.ambrassade.be

Aan natuur om in te spelen was deze zomer alvast geen gebrek. Minister Joke Schauvliege opende 3800 hectare extra speelzones waar kinderen de hele zomer konden ravotten. Die kwamen als toemaatje boven op de 2350 bestaande speelzones over heel Vlaanderen.

© Jeroen Clerix

duinengordel
landschap van goud

DUINENGORDEL IN NIEUW JASJE

De Duinengordel, een landduinenlandschap van 2000 hectare in het hart van de Limburgse Kempen, gaat sinds kort in frisse kleuren en met een nieuw logo door het leven.

Het nieuwe logo toont opstuivende zandkorrels, een typisch beeld voor de waardevolle landduinen in het gebied. Projectcoördinator Jeroen Clerix: "Dat landschap krijgt straks alle kansen om zich in volle glorie te ontwikkelen. De nieuwe slogan 'Duinengordel, landschap van goud' verwijst naar de kleur van het zand, maar ook naar de waarde van het gebied. De Duinengordel is niet alleen een brok topnatuur; hij moet ook de ontwikkeling van de streek een boost geven." Naast een nieuwe identiteit werkte het ANB samen met de partners ook een toekomstvisie uit die beschrijft hoe het gebied er straks zal uitzien.

Meer info: www.duinengordel.be

VRIJWILLIGERS HERSTELLEN EEUWENOUDE 'HEKSENHUISJE'

Aan het Helleketelbos in Poperinge staat het vakwerkhuisje, in de volksmond ook wel heksenhuisje of elfenhuisje genoemd. Vrijwilligers en omwonenden staken deze zomer samen met het ANB de handen uit de mouwen om het eeuwenoude gebouw te herstellen en om te toveren tot een vertelhuisje. Het unieke erfgoed is een restant van een grote vakwerkhoeve uit 1740. Vakwerkbouw is een traditionele bouwwijze met hout en leem. Het vakwerkhuisje wordt nu omgebouwd tot een toeristische ontmoetingsplek. Gidsen van Toerisme Poperinge verhalen bezoekers er straks op sagen en legendes uit de streek.

Meer info: www.natuurenbos.be/helleketelbos

© Regine Vanallemeersch

SERENGETI VAN DE LAGE LANDEN

In een uitgestrekt moeras scheert een majestueuze zeearend over de boomtoppen. Denderend trekt een kudde van duizenden wilde paarden voorbij. Twee volwassen edelherten strijden om in de gunst van een hinde te komen. Dat is pure, woeste natuur, die je kent van mythische natuurparken als de Serengeti op de grens van Tanzania en Kenia. Maar de plaats van actie is deze keer niet Afrika, maar wel de Lage Landen: de Oostvaardersplassen, een natuurgebied van 6000 hectare nabij Amsterdam.

Die magistrale natuur is nu verfilmd. Acteur Johan Heldenbergh verleent zijn stem aan de Vlaamse versie van de film *De Nieuwe Wildernis*, de Leuvense band Float Fall zorgt voor de titelsong en Natuurpunt staat in voor de promotie. De opbrengst van de film gaat naar het Grote Netewoud. Dat is een verzameling van natuurgebieden in het hart van de Kempen, met uitgestrekte graslanden, heide en ondoordringbare bossen.

De *Nieuwe Wildernis* kun je vanaf 25 september bekijken in de zalen van Kinepolis.

UMICORE EN HET ANB STIPPELEN SAMEN WANDELPADEN UIT

Rond het fabrieksterrein in Olen heeft Umicore heel wat gronden met een hoge natuurwaarde. 17 hectare daarvan gaat straks open voor het grote publiek. Dat kwamen Umicore en het ANB deze zomer overeen.

In de komende maanden wordt het terrein in zijn oorspronkelijke staat hersteld. Zo komt er een open zandvlakte waar zeldzame vogels als de gekraagde roodstaart en insecten zoals de grijze zandbij opnieuw een thuis zullen vinden. Bovendien slaan de gemeente Olen, het ANB en Umicore de handen in elkaar om een netwerk van acht kilometer wandelpaden aan te leggen. Dat sluit aan op het natuurgebied Olens Broek. Wandelaars, zet die stapschoenen alvast klaar!

Meer info: www.natuurenbos.be/olensbroek-langendonk

© Umicore

© Vilda - Rollin Verlinde

SPORZOEKER KORT

BEVER RUKT VERDER OP

Op verschillende plaatsen in Vlaanderen werden dit jaar bevers gespot op tientallen kilometers afstand van gekende vestigingen.

Op 25 april zat er een bever in het portaal van een viswinkel in de Mechelsesteenweg in Leuven. En op 19 mei moesten medewerkers van het Natuurhulpcentrum van Opglabbeek een vermoeide bever uit het Albertkanaal halen. Het dier was verzwakt door onophoudelijk te zwemmen; door de gladde en steile betonnen kanaalwanden kon het niet op de oever klimmen.

Kristijn Swinnen van Universiteit Antwerpen: "Dat bevers daar opduiken, heeft veel te maken met hun levensgewoontes. De bever is sinds 1980 beschermd en nog maar sinds 2001 terug in Vlaanderen. De populatie is nog kwetsbaar, maar steeds vaker migreren jonge dieren vanuit de Dijle in de buurt van Leuven of vanuit de Limburgse Grensmaas naar andere rivieren. Ook in de Scheldevallei duiken ze op. Bevers leven in familieverband in een territorium, dat sterk verdedigd wordt tegen soortgenoten. Binnen dat territorium leven een volwassen koppel, de jongen van het huidige jaar en die van het jaar voordien. Zodra de nakomelingen twee jaar oud worden, verdrijven de ouders hen uit hun territorium. Dan moeten ze op zoek naar een eigen leefgebied. Bij de bevers in Leuven en in het Albertkanaal liep die verhuizing duidelijk niet van een leien dakje."

Heb je zelf een bever gezien? Meld dat dan via www.waarnemingen.be of kristijn.swinnen@uantwerpen.be.

"WE WILLEN DE NATUUR NOG MEER HYPEN DAN DE RODE DUIVELS"

Kleur de week van 13 tot 20 oktober nu al fluogroen in je agenda, want dan zetten alle Vlaamse bossen hun deuren wagenwijd open voor de Week van het Bos. Hilarische YouTube-filmpjes, een game en het ijzersterke thema 'Supporter voor de natuur' moeten iedereen warm maken om zich mee in te zetten voor de natuur. Dirk Bogaert, directeur Communicatie van het ANB: "De Vlaamse natuur heeft evenveel potentie om te hypen als de Rode Duivels."

Wat kun je allemaal beleven tijdens de Week van het Bos?

Dirk Bogaert: "Tijdens die feestweek ontdek je de natuur in duizend-en-één evenementen over heel Vlaanderen. De beste promotie voor de natuur is immers de natuur zelf. Daarom roepen we iedereen op om eropuit te trekken: schilder, ravot, zoen, kuier, mijmer in de natuur en vooral: amuseer je!"

Hoe belangrijk is de Week van het Bos voor het ANB?

"Het ANB en BOS+ organiseren de Week van het Bos al jaar en dag in de tweede week van oktober. Dit jaar gebeurt dat in samenwerking met Natuurpunt en Pasar. Het evenement is door de jaren heen uitgegroeid tot een sterk merk dat draait rond veel meer dan bos alleen. Twee jaar geleden stond bijvoorbeeld de biodiversiteit centraal; vorig jaar was het thema 'Iedereen welkom'. De thema's staan altijd in het teken van een van onze drie strategische projecten: Groen in de Stad, de toegankelijkheid van de natuur en – zoals dit jaar – de natuurdoelen. De Week van het Bos is dus een ideaal vehikel om ons verhaal rond natuur aan op te hangen en uit te dragen naar het grote publiek."

Enkele komische filmpjes over de Week van het Bos maken furore op YouTube. Een première?

"De Week van het Bos en de Dag van het Park zijn de periodieke uitschieters in onze communicatie naar het brede publiek. Maar het is zonde om de maatschappelijk belangrijke thema's die we dan aansnijden, maar een week of een dag onder de aandacht te brengen. Daarom spreiden we de campagne voor deze editie over een langere periode. De nieuwe media bieden daarvoor tal van mogelijkheden. Zo kan iedereen de YouTube-filmpjes met komiek Jan Matthys in de hoofdrol massaal viraal verspreiden."

Jan Matthys balt alle clichés over de natuurliefhebber in een typetje. Is de natuursector klaar voor zoveel zelfrelativering?

"Zelfspot is de beste humor, dat is bekend. Mensen warm maken om fan te worden van de natuur en zich mee in te zetten, bereik je het best door humor te gebruiken en vooral door een positief en wervend verhaal te brengen. Met een knipoog verwijzen we naar het vastgeroeste cliché over de wereldvreemde groene jongen en doorbreken we die achterhaalde beeldvorming. Kijk

maar naar het ANB: dat is vandaag een moderne organisatie die samen met talrijke partners werk maakt van meer en betere natuur en dus een gezondere samenleving voor iedereen."

Kaart de campagne ook moeilijkere thema's aan?

"Zeker. Dit jaar staan de Europese natuurdoelen centraal. Die beschrijven wat we moeten doen om de bedreigde en kwetsbare Europese soorten en habitats een veilige toekomst te geven. In heel Europa is bijzondere natuur afgebakend als Natura 2000-gebied. Ook in Vlaanderen zorgt Natura 2000 ervoor dat soorten als de boomkikker, de gladde slang, de hamster en het vliegend hert binnenkort weer in topvorm zijn. De natuurdoelen zijn een geweldig complex en technisch beleidsthema. Met deze campagne proberen we die materie naar een breed publiek te vertalen, zonder te verzanden in te veel techniciteit. De kern is dat we voor topnatuur niet noodzakelijk verre reizen hoeven te maken. Neen, ook dichtbij hebben we veel Europese topnatuur."

Wat verwacht je van deze editie?

"We willen de Week van het Bos en de natuur in het algemeen meer hypen. ►

Kijk maar naar de Rode Duivels. Die lagen lang in de lappenmand, maar spelen nu telkens voor een uitverkocht Koning Boudewijnstadion. Wij pakken niet uit met een elftal, maar met 109 Europees beschermde diersoorten en 47 habitats, waarvan een aantal met uitzonderlijke en zeldzame talenten. Geen elftal, maar een 150-tal dus ..."

Wie moet zich door de campagne aangesproken voelen?

"De campagne richt zich tot verschillende doelgroepen: eerst en vooral een breed publiek: de buurvrouw, je neefje, de kapper ... Kortom: iedereen! Daarnaast staat de Week van het Bos ook in de eindtermen van het onderwijs. Leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar zijn dan ook een heel belangrijke doelgroep. Voor hen hebben we dit jaar een game ontwikkeld. Daarbij vertrekken ze van een habitat zonder dieren of planten. Door spelenderwijs elementen als

dood hout, houtkanten, poelen en zo meer toe te voegen, duiken steeds meer soorten op in hun biotoop. Ze leren dat al die natuurelementen samen een ecosysteem vormen en dat het ene niet zonder het andere kan. Maar wat ze vooral leren, is dat ieder van ons iets kan doen om de natuur een handje te helpen."

Wat moeten we van de Week van het Bos onthouden?

"Vanzelfsprekend willen we het grote publiek vertrouwd maken met de Europese natuurdoelen, Natura 2000 en Europees beschermde soorten en habitats. Maar we willen vooral bekender maken dat we ook in Vlaanderen veel prachtige en verrassende natuur hebben. En als het even kan, willen we aanzetten tot actie voor meer en betere natuur. Ieder van ons kan een positieve bijdrage leveren. Onze campagne oproep 'Word fan van de natuur!' past dan ook naadloos in dat verhaal."

Wat kunnen mensen concreet doen voor de natuur in hun buurt?

"Vlaanderen is zo verstedelijkt dat elk brokje extra natuur voor de dieren en planten die hier leven, een verademing is. Het ANB geeft dan ook talrijke huis-, tuin- en keukentips die uit de 'Think global, act local!'-gedachte voortvloeien. Zoals het planten van bijenvriendelijke bloemen op je balkon. Of in je tuin een takkenhoop laten liggen waar egels en tal van insecten een schuilplaats vinden. Je kunt ook actief meewerken aan natuurbeheer. Maar ga vooral eens op stap in de natuur in jouw buurt en vertel door hoe mooi het er is. We zijn ervan overtuigd dat dat de beste manier is om nog meer supporters te winnen voor ons 150-tal."

Word fan op www.facebook.com/weekvanhetbos/

LICHT UIT, SPOT AAN: 4 EUROPESE TOPPERS

De Week van het Bos zet dit jaar vier Europese topsoorten op een piëdestal. Maak kennis met de kamsalamander, de ijsvogel, het vliegend hert en de vleermuizen.

In heel Europa bakende de Europese Commissie gebieden af waarin waardevolle dier- en plantensoorten leven of bijzondere habitats aanwezig zijn: het Natura 2000-netwerk. In Vlaanderen en de Noordzee werd maar liefst 205 590 hectare topnatuur afgebakend. In de 27 lidstaten van de EU bestrijkt Natura 2000 meer dan 20 procent van het grondgebied.

Voor elk Natura 2000-gebied in Vlaanderen bakent de Vlaamse overheid

natuurdoelen of instandhoudingsdoelstellingen (IHD) af. Die stippelen uit wat we moeten doen om de bedreigde Europese soorten en habitats de nodige kansen te geven. Bijvoorbeeld: hoeveel broedparen of hoeveel oppervlakte van een habitat zijn nodig om het voortbestaan van de roerdomp te verzekeren? Bij dat proces worden heel wat partijen betrokken: landbouwers (de Boerenbond en het Algemeen Boerensyndicaat), ondernemers (Voka en Unizo), jagers (Hubertusvereniging), bos- en

landeigenaars (Landelijk Vlaanderen), natuurverenigingen (Natuurpunt), het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) enzovoort.

Vier van die Europese topsoorten staan tijdens de Week van het Bos in de schijnwerpers. Maak kennis met de kamsalamander, de ijsvogel, het vliegend hert en de vleermuizen, vier van de 109 Europees beschermde diersoorten die we ook in Vlaanderen koesteren.

TREK DE EUROPESE TOPNATUUR IN!

Tijdens de Week van het Bos staat in de Vlaamse provincies van alles te gebeuren in de Europese topnatuur. Laat je inspireren, trek je wandelschoenen aan en laat je vervoeren door de natuurpracht!

1. **Drongengoedbos** in Knesselare en Maldegem: het grootste aaneengesloten bos van Oost-Vlaanderen. Hoogvliegers zijn de vele en diverse paddenstoelen die er welig groeien en de nachtvinders die je er bij schemer kunt spotten.
2. **Duinbossen van De Haan**: een van de groene parels aan de kust. Open duinlandschap en uitgestrekte duinbossen wisselen elkaar af. Een opmerkelijke verschijning zijn de nestkoepels (mierenhopen) van de beschermde rode bosmier, die wel met 700 000 in één mierenhoop kunnen wonen.
3. **Domein Ravels**: groene loper van de Kempen. Ravels is de meest landelijke gemeente van de Kempen. De 900 hectare natuur van het Domein Ravels is een van de weinige plekken in Vlaanderen waar je geen auto's hoort voorbijrijden.
4. **Bosland** in Hechtel-Eksel, Overpelt en Lommel is niet alleen het grootste, maar meteen ook het meest kindvriendelijke natuurgebied van Vlaanderen. Speelbossen, avontuurlijke kinderroutes, een blotevoetenwandeling en de grootste natuurlijke zandbak van Vlaanderen: kleine bosontdekkers beleven hier het avontuur van hun leven.
5. **Zoniënwood**: 4400 hectare groot is dat magistrale woud aan de rand van de Europese hoofdstad. Het is het enige natuurgebied dat op het grondgebied van de drie Belgische gewesten ligt. Miljoenen bezoekers komen jaarlijks op die uitzonderlijke natuur af.

Het volledige programma met alle activiteiten vind je op www.weekvanhetbos.be.

© Vilda - Rollin Verlinde

KAMSALAMANDER: ZONNEKLOPPER MET HANENKAM

Wat maakt deze soort zo bijzonder?

De kamsalamander is een grote, donkere salamander met een imposante hanenkam en witgespikkelde flanken. De kamsalamander is een 'paraplusoor': acties die hem ten goede komen, zijn ook een opsteker voor het landschap waarin hij zich thuis voelt en waar ook tal van andere bijzondere dieren voorkomen.

Waar voelt hij zich thuis?

De kamsalamander woont in gebieden met kleine landschapselementen: ha-gen, houtwallen, rijen knotbomen, rietkragen en vochtige bosgebieden. Hij plant zich voort in zonnige en diepe poelen, vijvers en geulen met veel ondergedoken waterplanten.

Hoe doet deze soort het in Vlaanderen?

De kamsalamander vind je in alle Vlaamse provincies, maar die verspreiding is erg versnipperd. De populaties zijn vaak klein en onstabiel. Ook de toekomst van de kamsalamander ziet er niet bepaald rooskleurig uit. Vlaanderen telt steeds minder poelen en kleine landschapselementen. Door toenemende bebouwing raken de populaties steeds meer geïsoleerd. Vermesting, verdroging en vervuiling verzieken zijn leefgebied.

Welke natuurdoelen moeten deze soort een flinke duw in de rug geven?

Eerst moet het leefgebied van de kamsalamander groter worden. Daarnaast verdienen ook de bestaande populaties versterking: in de poelen moeten er meer ondergedoken waterplanten komen. Bovendien zijn er extra kleinschalige landschapselementen nodig en moet men overmatige bemesting en vervuiling tegengaan. Nieuwe poelen in de buurt van de bestaande moeten de kamsalamander de kans geven om een robuuste populatie uit te bouwen.

VLEERMUIZEN: DOEN ALLEEN EEN Vlieg KWAAD

Wat maakt vleermuizen zo bijzonder?

In Vlaanderen komen zo'n 21 soorten vleermuizen voor. Die zijn stuk voor stuk Europees beschermd. Het zijn bijzonder nuttige diertjes die enorm veel muggen verorberen.

Waar voelen ze zich thuis?

In de winter slapen vleermuizen het liefst in ijskelders, forten, mergelgroeves of holten in dikke bomen. In de zomer verhuizen ze naar een zomerverblijfplaats. Die is voor elke vleermuissoort anders: een uitgerot nest van een specht, een oude holle boom, kerkzolders, zolders van kastelen en schuren. Slechts enkele vleermuizen nestelen zich in huizen. Ze glippen binnen via bestaande holten en spleten; ze knagen dus niet aan hout of isolatiemateriaal. Ze maken ook geen nest en brengen dus geen nestmateriaal aan.

Hoe doet deze soort het in Vlaanderen?

De verblijfplaatsen van vleermuizen staan onder zware druk. Elk jaar verdwijnen bunkers illegaal uit het landschap. De moderne bouwstijl met betere isolatie maakt veel locaties ontoegankelijk. Ook een onoordeelkundige verlichting van historische gebouwen en giftige houtbeschermingsmiddelen schrikken vleermuizen af.

Welke natuurdoelen moeten deze soort een flinke duw in de rug geven?

Door het de vleermuizen in hun zomer- en winterverblijfplaatsen naar de zin te maken geven we de soort een veilige uitvalsbasis. Meer bos, lijnvormige landschapselementen, open waterpartijen en minder lichtvervuiling zijn sterkhouders om vleermuizen als nooit tevoren te laten fladderen.

Meer info:
www.natuurenbos.be/vleermuizen

© Vilda - Yves Adams en Rollin Verlinde

IJSVOGEL: OPVALLENDE VliegKUNSTENAAR

Wat maakt deze soort zo bijzonder?

Turkoois en knaloranje: dat zijn de schutkleuren van de ijsvogel. Die maken van hem een van de opvallendste vogels in onze contreien. Als hij boven het water vliegt en het oppervlak afspeurt naar een smakelijke prooi, is hij nauwelijks te zien voor zijn vijanden. Krijgt hij een prooi in de gaten, dan duikt hij het water in. Daarbij schuift een speciale 'duikbril' voor zijn ogen, een transparant vlies dat hem tegen spartelende prooivissen en waterplanten beschermt.

Waar voelt hij zich thuis?

Open, zuiver water van vijvers, beken en rivieren is de habitat van de ijsvogel. De oeverranden moeten zandig of lemig zijn, zodat hij zijn nesttunnel erin kan uitgraven.

Hoe doet deze soort het in Vlaanderen?

Je kunt de ijsvogel tegenwoordig in bijna heel Vlaanderen aantreffen, zolang er maar genoeg vis en zuiver water te vinden is. Daar broeden jaarlijks tussen de 650 en 850 koppels. Dat is vergelijkbaar met de aantallen in de jaren 1970. De ijsvogel is in onze streek bovendien een mooie toekomst beschoren. Door het uitblijven van strenge winters sinds 1996-1997 zijn er in Vlaanderen nu meer ijsvogels dan ooit tevoren. De waterkwaliteit is er de afgelopen jaren bovendien op vooruitgegaan en dat is een opsteker voor deze soort.

Welke natuurdoelen moeten deze soort een flinke duw in de rug geven?

Het streefdoel: het huidige aantal broedparen van de ijsvogel (gemiddeld 750) op peil houden en zijn huidige leefgebied van 10 000 km² behouden. Om de ijsvogels die nu bij ons leven een handje te helpen, moet de waterkwaliteit overal goed zijn. Ook moeten de nestlocaties in steile rivier- en beekoevers en wortelkluiten van omgevallen bomen behouden blijven.

VliegEND HERT: INDRUKWEKKEND MAAR KWETSBAAR

Wat maakt deze soort zo bijzonder?

Het vliegend hert is de grootste en meest indrukwekkende kever van ons land. Het volwassen mannetje heeft enorme tangvormige kaken en kan zeven à acht centimeter groot worden. Vliegende herten leven een kort maar intens leven. De mannetjes vechten om te bepalen wie het wijfje voor zich wint. De winnaar neemt haar tussen zijn kaken en dan is het tijd om te paren. Het wijfje graaft een gang en legt daar na twee weken een vijftiental eitjes in.

Waar voelt hij zich thuis?

Het vliegend hert woont in bosrijke gebieden. Je vindt hem op steile zuidhellingen, langs bosranden of op open plekken in het bos, maar ook in brede, structuurrijke houtwallen en holle wegen. De larve leeft er van vermolmd, vochtig hout dat ondergronds zit. Een belangrijke biotoop voor het vliegend hert zijn treinbielzen die gebruikt worden voor de aanleg van tuinen in woonwijken.

Hoe doet deze soort het in Vlaanderen?

Het vliegend hert komt op vele plaatsen voor in Vlaanderen. Die verspreiding loopt al veertig jaar gelijk op. Maar de populaties zijn de laatste twintig jaar duchtig achteruitgegaan of verdwenen. Door de toenemende verstedelijking verdwijnen kleine houtige landschapselementen zoals oude bomenrijen, houtwallen en holle wegen in sneltreinvaart uit het landschap. Ook hun toekomst is erg onzeker: veel vliegende herten leven in tuinen en zijn afhankelijk van het behoud van treinbielzen of ander kunstmatig, dood hout.

Welke natuurdoelen moeten deze soort een flinke duw in de rug geven?

Om het vliegend hert alle kansen te geven moet zijn leefgebied een oppepper krijgen: waar de soort nu voorkomt, moet hij ook op lange termijn genoeg geschikt dood hout vinden. Door de bestaande populaties onderling te verbinden via groene stapstenen kan zijn voortbestaan verzekerd worden. Met het juiste beheer kan het vliegend hert ook meer zuidelijke boshellingen als woonplaats uitkiezen.

© Vilda - Lens Soerink

Interview met Katrien Roels, kersvers jager

"DE JACHT IS NOG ALTIJD EEN MANNENWERELD"

475 jachtliefhebbers deden deze zomer mee aan het praktische jachtexamen van het ANB. 257 kandidaten doorstonden die vuurproef. Katrien Roels stond als een van de weinige vrouwen haar mannetje. Een wapen veilig laden, afstanden feilloos inschatten, kleiduivenschietsen: deze dame draait er haar hand niet voor om.

MANNENWERELD

"Je voorbereiden op het jachtexamen doe je niet van vandaag op morgen. Een wapen leren hanteren vergt veel oefening. Om me voor te bereiden heb ik de theorie- en praktijklessen van het Instituut voor de Jachtopleiding gevolgd. Die stomen kandidaten klaar voor alle onderdelen van het examen. Tijdens die lessen was ik een van de weinige vrouwen. De jacht is nog overduidelijk een mannenwereld."

"Mijn vriend is een fervent jager: van kindsbeen af namen zijn vader en grootvader hem mee op hun jachtpartijen. Vandaag pacht hij een bos van 1500 hectare in de Ardennen als jachtterrein. Bijna elk weekend zijn we daar in de weer: we maken paden vrij, voeren snoeiwerken uit, planten bomen en struiken aan. Mijn vriend toont me dan bijvoorbeeld welke planten door reeën gesmaakt worden. Zo is mijn interesse voor de jacht en het wildbeheer gewekt. Door mee te doen aan het jachtexamen wilde ik meer te weten komen over het wild en hun leefgebied. Om de jacht *an sich* was het me minder te doen."

VEILIGHEID BOVEN

"Deze zomer deed ik mee aan het praktische gedeelte. Dat ging van start met een mondeling examen over de veilige omgang met vuurwapens. Ik kreeg vragen voorgeschoteld als: welke munitie

hoort bij welk geweer? Hoe moet je een wapen veilig laden? Daarna gingen we het terrein op. Daar moesten we een hele reeks handelingen uitvoeren: je wapen laden, afstanden inschatten, op een doel schieten. De examinator lette er vooral op of we dat op een veilige manier deden. Dat vond ik het moeilijkste deel van het examen, want je kunt je daar niet goed op voorbereiden. Wat me beter afging, was het kleiduivenschietsen en kogelschieten, de twee laatste onderdelen van het praktijkexamen. Die had ik blijkbaar goed onder de knie, want niet veel later kreeg ik te horen dat ik geslaagd was."

"Nu ik deze vuurproef doorstaan heb, wil ik meteen mijn jachtverlof aanvragen. Ik ben van plan om me aan te sluiten bij een jachtvereniging in de Ardennen. Ik overweeg ook om een geweer te kopen."

Meer info: www.natuurenbos.be/jacht-examen, www.jachtopleiding.be

Life+-project 3watEr

LANDEIGENAARS MEE OP DE BRES VOOR VIJVERGEBIED MIDDEN-LIMBURG

Een lappendeken van meer dan duizend vijvers in de driehoek Hasselt - Zonhoven - Heusden-Zolder: dat is het Vijvergebied Midden-Limburg. Een bont gezelschap van privé-eigenaars, overheden en natuurorganisaties zet zich in om dat natuurgebied te beschermen en op te krikken. "Een model voor andere Natura 2000-gebieden in heel Europa", zo roemde de Europese Commissie de samenwerking binnen het Life+-project 3watEr.

Welgeteld 1175 vijvers liggen verspreid over het Vijvergebied Midden-Limburg. De eerste vijvers ontstonden in de dertiende eeuw door turf- en ijzerwinning. De Abdij van Herkenrode zette in die tijd sterk in op viskweek. Zo breidde een kralensnoer van honderden wijers (ou-

de naam voor vijvers waarin vis wordt gekweekt) zich uit tot een aaneengesloten vijvercomplex. Dat unieke landschap is een festijn voor watervogels en amfibieën.

Vandaag is het Vijvergebied Midden-Limburg het decor van het Life+-project 3watEr. Sinds 2010 herstellen de partners hier, met de steun van Europa, het betoverende landschap. Het doel: beschermde dieren als de roerdomp en boomkikker opnieuw een thuis geven. ►

DELEGATIES UIT HEEL EUROPA

Bijzonder aan 3watEr is dat het natuurherstel niet alleen van de overheid en de groene sector komt. Ook landbouwers, gemeenten, horeca-uitbaters, viskwekers, jagers, recreanten en privé-eigenaars zijn betrokken. Private landeigenaars als de familie de Villenfagne de Vogelsanck en de families de Bellefroid, Bijmens, Crahay en Smeets bezitten ongeveer de helft van het natuurgebied.

Al die partijen slaagden erin om hun uiteenlopende belangen te verzoenen en samen werk te maken van bruisende natuur. **Thierry de l'Escaille**, secretaris-generaal van de European Landowners' Organization (ELO) en partner in het project: "De Europese Commissie schuift dit project daarom expliciet naar voren als model voor andere Natura 2000-gebieden. Sinds de werken van start gingen, kregen we al delegaties uit heel Europa op bezoek."

De roerdomp houdt van een open landschap met visrijke wateren en brede rietkragen. Wie geluk heeft, kan de zeldzame moerasvogel hier spotten.

"De boodschap van Natura 2000 is niet 'scheer je weg', maar wel: 'ga samen aan de slag en laat de natuur schitteren als nooit tevoren'."

IN DE CLINCH

Maar wat is nu het recept voor die geliede privaat-publieke samenwerking in het Vijvergebied Midden-Limburg? "Die is er heus niet van vandaag op morgen gekomen", geeft Thierry de l'Escaille toe. "Uiteenlopende belangen, historische conflicten en het gebrek aan een goede communicatie en werkstructuur gooiden in het verleden al te vaak roet in het eten. Je kunt het je vandaag moeilijk voorstellen, maar tien jaar ge-

3watEr wil het ook de boomkikker opnieuw naar zijn zin maken in het Vijvergebied Midden-Limburg.

leden lag men nogal eens met elkaar in de clinch. Maar die situatie is intussen omgebogen in een succesvolle samenwerking en zelfs vriendschappen voor het leven. Het bewijs dat natuur perfect kan samengaan met de belangen van privégebruikers."

De landeigenaars en andere plattelandsactoren in het gebied verenigden zich in de vzw Ontwikkeling Vijvergebied Midden-Limburg (OVML). Voorzit-

Ook de recreant vindt straks nog beter zijn gading in het Vijvergebied Midden-Limburg: er komen extra wandelpaden, infoborden en kijkwanden om de natuurpracht ongestoord te begluren.

ter en landeigenaar **Eric Smeets**: "Ons doel: de leefbaarheid van het gebied voor mens en natuur vrijwaren en de natuurpracht voor de toekomstige generaties bewaren. We legden ons oor ook te luister bij andere partijen: landbouwers, viskwekers, horeca-uitbaters ... Mensen die van het Natura 2000-gebied afhankelijk waren om hun brood te verdienen of hun hobby uit te oefenen. We zijn gaan praten met het ANB, de stad Hasselt, de gemeenten Heusden-Zolder en Zonhoven, Limburgs Landschap en het Regionaal Landschap Lage Kempen. We slaagden erin om de violen gelijk te stemmen en dienden samen een Life+-project in bij de Europese Commissie. Die zag onze plannen wel zitten en begon 2010 ging 3watEr van start."

LEREN VAN ELKAAR

Ook straks, als het natuurgebied eenmaal is ingericht, blijven vissers, jagers, boseigenaars, landbouwers, horeca-uitbaters en recreanten welkom in het Vijvergebied Midden-Limburg. Eric Smeets: "Vanzelfsprekend mogen die menselijke activiteiten de oplevende natuur nooit in het nauw drijven. Maar door te kiezen voor duurzame beheervormen krijgen ook viskweek, bosbouw, jacht, recreatie en horeca hun plaats in dat stuk Europese topnatuur. De samenwerking heeft ons veel geleerd. Hoe je door duurzame bosbouw een rendabele houtproductie garandeert én tegelijk de biodiversiteit van het bos behoudt. In de toekomst kunnen ook landbouwers via beheerovereenkomsten de biodiversiteit een boost geven."

Co-eigenaarschap zoals dat in het Vijvergebied Midden-Limburg wordt toegepast, is een van de pijlers van Natura 2000. Europa vindt het belangrijk dat de natuurdoelen in samenspraak met en mee door de bevolking worden gerealiseerd. Thierry de l'Escaille: "De boodschap van Natura 2000 is niet 'scheer je weg', maar wel: 'ga samen aan de slag in het gebied en laat de natuur schitteren als nooit tevoren'."

Dit project wordt ondersteund door de Europese Commissie Directoraat-Generaal Milieu onder het Life+-programma Natuur (Subsidieovereenkomst LIFE08 NAT/B/000036).

NOG MEER LIFE IN DE BROUWERIJ!

Maar liefst zes nieuwe Life+-natuurprojecten schieten straks uit de startblokken in Vlaanderen. Het ANB warmt zich op om vier daarvan in goede banen te leiden.

Uit de 1159 projectvoorstellen die bedrijven en organisaties uit heel Europa vorig jaar indienden, keurde de Europese Commissie 248 nieuwe Life+-projecten goed. Samen vertegenwoordigen ze een investering van 556,4 miljoen euro, waarvan de EU 281,4 miljoen euro voor haar rekening neemt. Ook de natuur in Vlaanderen plukt daar straks de vruchten van. De Europese Commissie keurde zes Vlaamse Natura 2000-projecten goed en draagt daarvoor 25,8 miljoen euro bij. Dit zijn de uitverkoren projecten:

Life+ Together. In het Lommelse natuurcomplex Sahara - Riebosserheide - Blekerheide slaan de stad Lommel, het ontginningsbedrijf Sibelco, Inverde en het ANB de handen in elkaar om de waardevolle heidegebieden te herstellen en nieuwe heide te creëren.

Life+ Oostkustpolders. In de polders van de Belgische Oostkust herstelt Natuurpunt de typische graslanden, zodat zeldzame vogels hier een plek vinden om te overwinteren en te broeden.

Life+ Scalluvia. Een deel van het gecontroleerde overstromingsgebied Krui-beke-Bazel-Rupelmonde krijgt een aangepaste inrichting om de kwaliteit van de natte bossen en kreken op te krikken. Straks kunnen ook bezoekers de natte bossen verkennen, zonder dat de natuur daarvan hinder ondervindt. Daar staan Waterwegen en Zeekanaal, de gemeente Krui-beke en de natuurvereniging Kruin samen voor in.

Life+ Ozon gaat de versnippering van het Zoniënwood over de gewestgrenzen heen tegen. Via boombruggen en ecotunnels kunnen dieren straks veilig van het ene deel van het woud naar het andere migreren.

Life+ Flandre. In de grensoverschrijdende duinengordel tussen Duinkerke en Westende maken het ANB, het Franse Conservatoire du littoral en het Département du Nord samen werk van Europese topnatuur.

Life+ Grote NeteWoud. In het laaglandriversysteem van de Grote Nete herstelt, ontwikkelt en beheert Natuurpunt de rivierbossen. Daardoor kunnen beschermde diersoorten als de otter, de zwarte ooievaar en de Europese bever zich daar opnieuw vestigen.

Om een ideale leefplek voor zeldzame dieren te creëren spaart 3watEr geen moeite. Een greep uit de werken op het terrein: er komt 13,2 hectare nieuwe vijvers en poelen bij en 196,3 hectare wordt verbeterd. 16 kilometer grachten wordt opnieuw opengemaakt en 8 hectare natte heide prijkt straks naast 29 hectare droge heide.

© Bart Lasuy

Interview met Staf Coppens

“WE VERGETEN HOEVEEL FANTASTISCHE NATUUR ONS OMRINGT”

Kieviten redden van een platte dood, een beverdam nabouwen, vechtende herten in de Ardennen ... Het eerste seizoen van *Wild van Dieren* toonde natuur van bij ons in al haar glorie. Vanaf november trekt Staf Coppens opnieuw op safari in eigen land. “Door aanstekelijke verhalen te vertellen hoop ik stiekem de liefde voor de natuur aan te wakkeren.”

Hoe wild ben jij van dieren?

Staf Coppens: “Ik ben altijd een natuurliefhebber geweest. Als kleine jongen zat ik bij de Jeugdbond voor Natuur en Milieu. Mijn neven hadden vroeger ook een huisje in de Ardennen. Daar trokken we uren het bos in om reeën en everzwijnen te spotten. Ook vandaag nog zoek ik op vakantie stevast de natuur op.”

Wat maakt jou de geknipte man voor *Wild van Dieren*?

“Ik dacht vroeger dat ik wel iets van de natuur kende, maar na het eerste seizoen van *Wild van Dieren* moet ik ootmoedig bekennen dat ik een leek ben. Wel sta ik zelf keer op keer te kijken van – om het met een cliché te zeggen – de wonderen van de natuur. Die verwondering wil ik overbrengen op de kijker. Elk kind heeft dat in zich: hij hoeft maar een koolmees te zien overvliegen of zijn interesse is gewekt. Gaandeweg slijt die verwondering en vergeten we hoeveel fantastische natuur ons omringt, alleen al in onze eigen achtertuin. Met *Wild van Dieren* wil ik die fascinatie opnieuw oproepen.”

Welke rol kan televisie spelen in de sensibilisering voor natuurbehoud?

“Ik wil vooral leuke televisie over dieren maken. Maar door aanstekelijke verha-

len te vertellen hoop ik de kijker stiekem ook warm te maken voor de natuur. Het concept: vijf natuurexperten nemen me mee op sleeptouw in de wonderlijke wereld van het dierenrijk. Keer op keer stond ik te kijken van de straffe prestaties die onze dieren leveren. Wist ik veel dat een edelhert tot 300 kilo kan wegen, hoe schattig het jong van een kievit is en dat de rode bosmier ettelijke keren haar eigen gewicht kan optillen.”

Het aanbod aan dier- en natuurprogramma's is enorm. Wat maakt dit programma anders?

“Ik ben een gigantische fan van *National Geographic*. Jammer genoeg hebben wij niet de middelen om pakweg de bruine beer drie maanden onafgebroken te filmen. Dat maakt het aartsmoeilijk om dieren vlak voor de lens te krijgen. *Wild van Dieren* moet het meer hebben van onze gekke ideeën – denk maar aan de beverdam die we in het vorige seizoen zelf hebben gebouwd – en de verhalen van mensen die die wilde plannen helpen realiseren. De ingenieur die ons hielp om de beverdam in elkaar te steken, heeft zelf al een hele schare dammen gebouwd. Toch zei hij na afloop: ‘Nu pas beseft ik hoe ingenieus een beverdam ineens zit.’ Bevers houden bij de bouw rekening met het debiet van de stroom en zorgen ervoor dat hun dam

net genoeg water doorlaat om niet te overstromen.”

Wat kunnen we zelf doen om de natuur een duwtje in de rug te geven?

“Door je achtertuin of zelfs stadsterras een klein beetje te laten verwilderen, krijgen we er een gigantisch natuurgebied bij. Van mijn eigen bescheiden tuin heb ik ondertussen een halve zoo gemaakt. Sommige stukken gras rijdt ik niet meer af, zodat dat deel van mijn tuin in bloei schiet. Ik heb een egelhuis, een hommelmast, een mezenkast en een bijenhotel gemaakt. Mijn kinderen vinden dat fantastisch. We kunnen uren staan turen naar de bijen die aan en af vliegen. Dan gaat het van: ‘Kijk papa, daar vliegt er eentje in.’”

Van welk dier was je het meest onder de indruk?

“Het edelhert. Dat imposante dier is wat mij betreft de koning van onze jungle. Als hij in de paartijd eind september zijn gebul door het bos laat weerklinken, dan hoor je spoken.”

Over welk dier moeten we inzetten?

“De kievit bouwt zijn nest op de grond, in velden en op akkers. Bij het inzaaien, bemesten en ploegen worden veel nesten onherroepelijk platgewalst. Een tragisch verhaal, dat maar weinig mensen kennen. Ik vind dat het verteld moet worden, zodat we er iets aan kunnen doen. Dat hoeft helemaal niet veel tijd of moeite te kosten. Onlangs zag ik mensen paaltjes kloppen op een veld in Werchter. Bleek dat daar ook kieviten zitten en dat ze de boeren zo tonen waar de weidevogels hun nest hebben gebouwd. Ook veel landbouwers springen op de bres voor die bijzondere vogels en plaatsen zelf nestbeschermers.”

***Wild van Dieren*: vanaf november opnieuw op VTM!**

© Vilda - Yves Adams

KEMPENSE STAL

Het ochtendgloren vouwt het dikke mistdeken waarin het natuurgebied De Liereman zich de voorbije nacht gehuld heeft, gestaag op. In de plaats tekenen de contouren van een Kempense stal zich af. Die staat pal in de mozaïek van weilanden, natte en droge heide, duinen, venen en bossen, die samen het Landschap De Liereman in de Turnhoutse Kempen vormen.

Dat dit decor er vandaag zo fraai bij ligt, heeft veel te maken met het LIFE-natuurherstelproject Liereman dat zich hier heeft afgespeeld. Met de steun van Europa kwam er heel wat bos, heide en grasland bij. Daar plukken soorten zoals de rugstreeppad, wulp, heikikker, nachtzwaluw en boomleeuwerik vandaag de vruchten van. Ook de 80 000 bezoekers die het gebied jaarlijks komen bewonderen, genieten nu nog intenser van de natuurpracht.

Eric Cuelenaere van agrobeheergroep Groot-Maldegem in de bijenvriendelijke bloemenrand aan de rand van zijn akker

"BOER, JE WORDT EEN GROENE!"

Op vele plaatsen in Vlaanderen vinden landbouw en natuur steeds vaker een bondgenoot in elkaar. Dat bewijzen duizenden landbouwers en beheerders van de open ruimte: bijenvriendelijke bloemenranden inzaaien, erosie tegengaan, akker- en weidevogels een duwtje in de rug geven ... Maak kennis met de beheerovereenkomsten, agrobeheergroepen en het agrobeheercentrum Ecokwadraat.

LANDBOUWERS BUNDELEN KRACHTEN IN AGROBEHEERGROEPEN

De open ruimte vormt voor landbouwers werkterrein en broodwinning tegelijk. De manier waarop zij hun akkers en weilanden beheren, bepaalt in grote mate hoeveel kansen de natuur in die open ruimte krijgt. Op heel wat plaatsen in Vlaanderen slaan landbouwers de handen in elkaar om de natuur een boost te geven.

Bijen zitten in zwaar weer. Dat beseffen de landbouwers uit Maldegem maar al te goed. Daarom hebben dertig boeren zich verenigd in een agrobeheergroep. Elk jaar zaaien ze aan de rand van hun akkers en weilanden een bijenvriendelijk bloemenmengsel in. **Eric Cuelenaere** van agrobeheergroep Groot-Maldegem: "We krijgen de zaden van de provincie en verdelen ze onder elkaar of aan geïnteresseerde particulieren. Steeds meer boeren sluiten zich aan."

KUNSTNESTEN

"Samen met de Landelijke Gilde organiseren we ook elk jaar een fietstocht langs boerderijen waar zwaluwen hun nest hebben gebouwd. Zo willen we mensen ervan bewustmaken dat die typische plattelandsvogels steeds meer moeite hebben om geschikte nestplaatsen te vinden. Om de zwaluw in onze contreien te beschermen hangen we kunstnesten op bij geïnteresseerde boeren en particulieren. De landbouwer levert dus meer dan alleen landbouwproducten. Hij is ook natuurbeheerder geworden. Onlangs zei iemand me nog: 'Boer, je wordt een groene!'"

Net als Eric Cuelenaere verenigen steeds meer landbouwers zich lokaal in een agrobeheergroep. Die beheergroepen worden opgericht op initiatief van landbouwers die natuur- en landschapsbeheer in hun economische bedrijfsvoering willen integreren. Ze werken samen rond uiteenlopende thema's in de open ruimte: ze beheren graslanden, richten delen van hun percelen in om het weidevogels naar de zin te maken, onderhouden holle wegen en houtkanten ...

AANSPREEKPUNT

Binnen een agrobeheergroep verdelen landbouwers het beheer in een gebied onder elkaar. **Sven Defrijn** van agrobeheercentrum Eco²: "Die aanpak komt de efficiëntie ten goede. Zo spreken landbouwers onderling af wie de perceelsranden zal maaien of houtkanten en heggen zal aanplanten en onderhouden. Die gebiedsgerichte benadering is belangrijk. Wil je aan de natuurwaarde van een gebied werken, dan moet dat collectief gebeuren, in functie van de behoeften van dat gebied. Met de oprichting van een agrobeheergroep ontstaat bovendien een aanspreekpunt

voor samenwerking met andere partners, zoals gemeenten, regionale landschappen en natuurverenigingen. Over heel Vlaanderen zijn vandaag al zestien agrobeheergroepen actief en bereiden een twintigtal groepen hun opstart voor."

Een plaatselijke agrobeheergroep kan rekenen op de ondersteuning van het agrobeheercentrum Ecokwadraat (ABC Eco²), de koepelorganisatie van agrobeheergroepen in Vlaanderen. De Boerenbond, het Algemeen Boerensyndicaat, agrobijzorg, het ANB, de Vlaamse Landmaatschappij en de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling van het departement Landbouw en Visserij werken binnen het ABC Eco² aan kennisopbouw en -uitwisseling.

ECONOMISCHE ACTIVITEIT

Het ABC Eco² werkt per regio met een coördinator. Landbouwers kunnen bij hen terecht voor vragen en advies over landschaps- en natuurbeheer en de juridische omkadering die daarbij komt kijken. Willen ze een nieuwe agrobeheergroep oprichten, dan kunnen ze rekenen op begeleiding en ondersteuning. **Sven Defrijn**: "ABC Eco² is een uitloper van het project Eco² van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Eco² onderzocht de mogelijkheid om agrarisch landschaps- en natuurbeheer uit te bouwen tot een economische activiteit voor landbouwers. Met het concept van de agrobeheergroepen is het project daar met glans in geslaagd. In nauwelijks vier jaar tijd is het ruim verspreid binnen de landbouwsector en kent het veel bijval bij tal van spelers die actief zijn rond natuur en landschap."

Meer info: www.ecokwadraat.be

BOER, PAS OP UW KOLEN!

Dieren die op zoek gaan naar voedsel, vinden niet alleen in de natuur lekkere hapjes. Ze durven zich ook weleens tegoed doen aan wat groeit en bloeit in akkers, boomgaarden of groentevelden. Voor landbouwers kunnen de financiële gevolgen groot zijn. Gelukkig kunnen ze voor grote schade een vergoeding krijgen.

Hazen en konijnen zijn verzot op knolvenkel. Als ze zo'n veldje in het vizier krijgen, dan stromen ze *en masse* toe. Na zo'n eetfestijn is de oogst niet veel meer waard. Tot grote frustratie van de landbouwer die zijn broodwinning in rook ziet opgaan.

VREETPARTIJEN

Ignace Deroo van de Boerenbond: "In de rechtspraak van honderd jaar geleden vinden we al uitspraken over de veelvraat van konijnen. Andere vreetpartijen, zoals de schade door everzwijnen, zijn een recenter probleem. Jaarlijks gaan er zo miljoenen euro's aan productie verloren. In 2011 meldden landbouwers ons een schadeverlies van in totaal 2,7 miljoen euro. Dat gaat over alle soorten teelten: groenten, fruit, grassen en akkerbouw."

Hoe kunnen landbouwers schade door wilde dieren voorkomen? Ignace Deroo: "Afschrikmiddelen zoals vogelverschrikkers, roofvogelgeluiden en kanonschoten zijn al herhaaldelijk beproefd, maar hun effectiviteit is van tijdelijke duur. Er circuleert op internet zelfs een filmpje van duiven op een kanon. Als het schot afgaat, wippen de duiven even op, maar ze blijven daarna onverstoord zit-

ten. Wel effectief is het om koolgewassen volledig met netten af te dekken. Dat houdt houtduiven op afstand. Die knabbelen aan jonge blaadjes van bloemkool en andere kolen, zodat de plant zich nooit ten volle kan ontwikkelen. Netten zijn in dat geval een goede maar dure oplossing."

AFSPRAKEN MET JAGERS

Is het kwaad geschied en heeft de boer schade geleden, dan kan hij daarvoor een schadevergoeding krijgen van het ANB. Dat geldt voor schade die door 'niet-bejaagbaar wild' werd veroorzaakt. Dat zijn dieren die wettelijk beschermd zijn en waarop niet gejaagd mag worden, zoals de bever. Maar ook voor bejaagbare diersoorten is een vergoeding mogelijk. Voorwaarde is dat de dieren uit een natuurgebied komen waarin jagen niet toegelaten is.

Om schade door bejaagbaar wild te voorkomen is waakzaamheid geboden. Ignace Deroo: "In zo'n geval maken landbouwers afspraken met natuurbeheerders of jagers in het gebied. Als een boer bijvoorbeeld een bloemkolenveldje aanplant, dan kan hij een erkende jager vragen om een oogje in het zeil te houden in de buurt van het veld. Voor die 'bijzondere bejaging' moet de jager de toelating van het ANB vragen. Van zulke samenwerkingen plukken beide partijen de vruchten."

"WE KUNNEN ZELF HEEL WAT SCHADE VOORKOMEN"

"Een dierenpopulatie in stand houden en tegelijk overlast vermijden: het is een delicate evenwichtsoefening", vertelt Sarah Roggeman van het ANB. "Gelukkig kunnen we zelf heel wat doen om schade te voorkomen."

Sarah Roggeman: "Dat landbouwers met overlast en wildschade te maken krijgen, staat buiten kijf. We erkennen het probleem en zoeken met uitgekiende maatregelen voortdurend naar een evenwicht: enerzijds de dierenpopulaties in Vlaanderen in stand houden en anderzijds overlast vermijden. We mogen echter niet vergeten dat wilde dieren deel uitmaken van onze leefomgeving en dat we overlast nooit helemaal kunnen wegdenken. Gelukkig kunnen we zelf heel wat doen om schade te voorkomen."

CODE

"Daarom zetten we op de eerste plaats in op preventie. Zo werken we samen met de landbouw-, jacht- en natuursector aan een code van goede praktijk. Die beschrijft in detail welke maatregelen je kunt nemen om je eigendommen van overlast en schade te vrijwaren. Bijvoorbeeld: om pluimvee tegen vossen te beschermen moet de omheining van een kippenren minstens 1,8 meter hoog zijn. Staat de omheining onder elektrische spanning, dan volstaat een hoogte van 1 meter."

"De code van goede praktijk gaat nog meer in detail en beschrijft ook hoe groot de mazen van de afrastering het best zijn en hoe diep die in de grond moet worden aangebracht. Zodra die code van goede praktijk definitief is, brengen we per diersoort een folder uit. Daarin omschrijven we heel praktisch hoe je overlast kunt vermijden en wat je moet doen in geval van schade."

LANGERE JACHTPERIODE

"Voor bejaagbaar wild bekijken we per soort hoe we de jachtperiode kunnen optimaliseren. Voor het everzwijn zijn de jachtopeningstijden onlangs nog uitgebreid. Zo is de bijzondere jacht – om schade aan gewassen en eigendommen te voorkomen – nu het hele jaar door geopend, net als de gewone jacht met uitzondering van de tweede helft van juli. Zulke maatregelen moeten de schade door everzwijnen tot een minimum beperken. Daarnaast zoekt het ANB samen met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en de jachtsector in een proefproject naar efficiëntere jachtmethodes."

Meer info: www.natuurenbos.be/schade

BEHEEROVEREENKOMSTEN: LANDBOUWERS ALS ECOLEVERANCIERS

De waterkwaliteit van onze beken en rivieren helpen verbeteren, erosie bestrijden en de biodiversiteit een boost geven: landbouwers werken er overal in Vlaanderen aan mee.

Om de natuur binnen hun bedrijfsvoering te integreren maken heel wat landbouwers dankbaar gebruik van beheerovereenkomsten. Met dat instrument wil Vlaanderen de natuur in de open ruimte alle kansen geven. Landbouwers sluiten die beheerovereenkomsten vrijwillig af met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Daarmee engageren ze zich om in hun bedrijf de kwaliteit van het milieu, de natuur of het landschap te behouden of te verbeteren. In ruil ontvangen ze een vergoeding van de overheid.

BUFFERSTROOK

Bert Van Wambeke van de VLM: "Een landbouwer die bijvoorbeeld een beheerovereenkomst 'perceelsranden' sluit, legt een groene bufferstrook aan tussen zijn perceel en een aanpalend bos, holle weg, waardevol weiland of een ander kwetsbaar element in het landschap. Daar kunnen planten dan naar hartenlust groeien. Dieren gebruiken die beschutting om van het ene naar het andere gebied te trekken. Andere landbouwers sluiten beheerovereenkomsten om kleine landschapselementen zoals hagen en heggen aan te planten, aan erosiebestrijding te doen, een habitat voor akkervogels te creëren of de waterkwaliteit te verbeteren."

IMAGO

Naast de vergoeding die de landbouwers krijgen, leveren die inspanningen voor de natuur hen ook heel wat waardering op. Bert Van Wambeke: "Met dat werk werpen landbouwers zich op als leveranciers van ecologische diensten aan de maatschappij. Dat is niet alleen goed voor de natuur en onze samenleving, maar ook voor het imago van de sector."

Meer info: www.vlm.be/landtuinbouwers/beheerovereenkomsten

Meer lezen over natuur!

OUDE BOSSEN VAN DE ANTWERPSE KEMPEN

In dit prachtige boek komen de drie bosgebieden Zoerselbos, Grotenhout en Peerdsbos ruim aan bod. Telkens wordt nagegaan hoe de bossen door de eeuwen heen gebruikt en beheerd werden en welke invloed de mens op het bos had. Naast de historische component wordt ook het huidige bosbeheer belicht. En bijgevolg is deze publicatie onmisbaar voor het hedendaagse bos- en landschapsbeheer.

252 bladzijden, hardcover, kleurendruk

TECHNISCH VADEMECUM - Recreatieve infrastructuur

Dit vademecum brengt een overzicht van alle mogelijke infrastructuurelementen in bossen, natuurgebieden en parken. Voor elk infrastructuurelement worden ontwerp- en beheerrichtlijnen geformuleerd die verduidelijkt worden aan de hand van technische tekeningen. Ook biedt het vademecum inspiratie voor de inrichting van recreatieve zones.

216 bladzijden, hardcover, kleurendruk

HET BEHEER VAN VETERAANBOMEN

'Het beheer van veteranenbomen' is een vertaling (en gedeeltelijke herwerking) van het boek van Helen Read. De auteur is biologe in Burnham Beeches (VK), een domein met honderden 400-500 jaar oude knotbeuken en -eiken in de buurt van Londen. Helen Read heeft in opdracht van het Ancient Tree Forum alle beschikbare informatie over het beheer van die oude bomen gedocumenteerd en gebundeld. In het boek ligt de nadruk op de waarde die oude bomen hebben vanuit historisch, maar vooral vanuit ecologisch oogpunt.

264 bladzijden, softcover, kleurendruk

Meer informatie over deze (en andere) publicaties
vind je op www.inverde.be/publicaties.

WAT LEVERT HET HOUT UIT ONZE BOSSEN OP?

De thuis van de nachtegaal, de eekhoorn en de bosanemoon, het decor voor een rondje joggen, een plek om te genieten van de rust en het groen ... Onze bossen hebben heel wat in huis. En er is meer: het hout uit onze bossen is een hernieuwbare grondstof, die we dagelijks gebruiken. De verkoop van hout brengt bovendien euro's in het laatje. Dat geld vloeit integraal terug naar de natuur.

Hoeveel hout wordt er jaarlijks verkocht?

In 2012 verkocht het ANB uit de openbare bossen in Vlaanderen 221 374 m³ hout. Naast de bossen die eigendom zijn van het Vlaamse Gewest, hoort daar ook het gros van de militaire domeinen en bossen van OCMW's, kerkfabrieken, gemeenten en provincies bij, in totaal 40 000 hectare bos die het ANB beheert. Kijken we enkel naar de houtverkoop uit de domeinbossen van het ANB, dan leverde die de afgelopen vier jaar gemiddeld 100 000 m³ per jaar op, goed voor ongeveer 3,2 miljoen euro. De prijs die het hout per m³ opbrengt, schommelt sterk afhankelijk van de boomsoort, de kwaliteit, de omtrek van de boom, de vraag op de markt en de exploitatieomstandigheden.

Kan iedereen hout kopen?

Enkel erkende kopers en exploitanten kunnen hout uit onze bossen kopen en

exploiteren. Particuliere kopers die eigen brandhout willen verzagen, kunnen jaarlijks wel kleine brandhoutloten uit openbaar bos kopen.

Dat hout wordt verkocht tijdens een openbare houtverkoop. De koper moet de bomen zelf vellen en transporteren. Belangrijk is dat dat veilig verloopt, zonder schade aan het bos. Hoe dat precies moet gebeuren, staat beschreven in de houtcatalogus. De boswachter ziet erop toe dat de werken op het terrein veilig en correct verlopen.

Waar wordt het meeste hout verkocht?

Hoe zit het met de geografische spreiding van de houtproductie in Vlaanderen? In de provincie Vlaams-Brabant gaan de meeste bomen onder de hamer: een derde van het totale volume in de domeinbossen. Antwerpen is goed voor 28 procent en Limburg neemt een

kwart voor zijn rekening. Met respectievelijk 9 en 5 procent valt de oogst voor West- en Oost-Vlaanderen eerder mager uit. Inge Serbruyns van het ANB: "Die verdeling weerspiegelt de situatie op het terrein: West-Vlaanderen is de bosarmste provincie, Antwerpen de bosrijkste."

Welke houtsoorten gaan voor de bijl?

Naaldhout gaat merklijk meer voor de bijl dan loofhout (46% in 2012). Grove den voert de ranking aan met 27 procent van het totale volume; Corsicaanse den volgt met 19 procent. "Ook dat is logisch te verklaren", weet Inge Serbruyns. "In de vorige eeuw werden in Limburg en de Antwerpse Kempen massaal uniforme naaldbossen geplant als stuthout in de mijnbouw. Het ging veelal om exotische soorten als Corsicaanse den en fijnspar."

"Vandaag vormt het ANB het gros van die homogene naaldbossen om naar meer inheemse en meer gevarieerde bossen met bomen van alle leeftijden en soorten. Dat stellen de bewoners van onze bossen erg op prijs: in een bos vol afwisseling voelen ze zich beter thuis. Bovendien is het er voor recreanten aangenamer wandelen en fietsen."

Valt houtproductie te combineren met natuur?

Inge Serbruyns: "Bossen vervullen meerdere functies. Ze zijn voor veel mensen de uitverkoren plek om te wandelen, fietsen en spelen, ze huisvesten bijzondere planten en dieren, leveren hout en zuurstof en zoveel meer. Die multifunctionaliteit is een van de pijlers van het duurzame bosbeheer. Met die visie stippelt het ANB de krachtlijnen uit voor het beheer. Voor elk bos zoekt de beheerder naar de beste balans om de economische, ecologische en sociaal-recreatieve functies te verenigen. Houtproductie kan één doelstelling van duurzaam bosbeheer zijn, zolang die het behoud en de uitbreiding van de biodiversiteit niet in het gedrang brengt. In kwetsbare ecosystemen of waardevolle biotopen is elke vorm van houtwinning a priori uitgesloten, of hoogstens een overgangsmaatregel. Maar in veel bossen is de combinatie van natuurdoelen en houtproductie perfect mogelijk."

Hoe duurzaam is het hout in onze bossen?

De principes van verantwoord bosbeheer zijn geïntegreerd in de Vlaamse wetgeving en gebaseerd op de internationale FSC®-principes. FSC staat voor Forest Stewardship Council en is een internationaal label voor verantwoord bosbeheer. 11 procent van het totale bosareaal in Vlaanderen is FSC-gecertificeerd, goed voor 19 720 hectare. Limburg telt met 7203 hectare de grootste oppervlakte FSC-bos, gevolgd door Vlaams-Brabant (5444 hectare) en Antwerpen (3676 hectare). In 2012 werd in die Vlaamse FSC-bossen 101 611 m³ hout gekapt. De ANB-domeinbossen leveren daarvan 59 326 m³ FSC-hout, goed voor 51 procent van het totale volume verkocht hout uit ANB-bossen. Het grootste deel is afkomstig uit Limburg, waar bijna de helft van al het in 2012 verkochte FSC-hout vandaan kwam.

Meer info:

www.natuurenbos.be/hout
www.natuurenbos.be/fsc

LIVE VANOP DE HOUTVEILING

Het ANB organiseert jaarlijks voor een of meerdere regio's openbare houtverkoop, een in het voorjaar en een in het najaar. Daar wordt niet alleen het hout uit de eigen domeinen verkocht, maar ook de loten uit andere openbare bossen.

Welke loten verkocht worden, vinden houthandelaars terug in de houtcatalogus die het ANB voor elke houtverkoop klaarstoomt. Geïnteresseerde kopers kunnen de bomen ter plaatse gaan bekijken. Ze herkennen de bomen die moeten worden geveld, aan de 'schalm' die de boswachter heeft aangebracht. Daarbij is de schors van de boom weggekapt en een leeuw als merkteken aangebracht. Vandaag wordt soms ook verf gebruikt om de bomen te merken.

De verkoop gebeurt via opbod, afbod of per inschrijving. De veilingmeester overloopt eerst het lot: welke boomsoorten zitten erin, op hoeveel m³ wordt dat geschat en zijn er speciale voorwaarden, zoals het gebruik van specifieke machines? Voldoet de bieding aan de schattingsprijs, dan wordt het lot toegewezen aan de hoogste bidder. Zodra de houthandelaar zijn lot betaald heeft, krijgt hij een kapvergunning van het ANB en kan hij starten met het vellen van de bomen.

HOUTPRODUCTIE: ÉÉN ASPECT VAN DUURZAAM BOSBEHEER

De beslissing om een boom te laten staan of te vellen hangt van vele factoren af. Sommige bomen mogen oud worden en zullen nooit geveld worden. Oude bomen zijn immers mooi en waardevol. Ze zijn ook een thuis voor bijzondere en soms zeldzame planten en dieren. Ook dode bomen zorgen voor nieuw leven in het bos.

Tegelijk zijn er verschillende redenen om bomen te vellen. Sommige bomen moeten plaats ruimen om hun burens te laten groeien. Dat heet 'dunning'. Op die manier krijgen de andere bomen de kans om gelijkmatig en recht in de hoogte te schieten. Zo'n actief beheer levert hout van een goede kwaliteit.

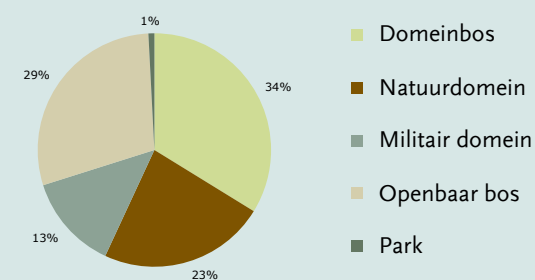
Soms moet een bos ook wijken om andere natuurtypes de kans te geven om zich te ontwikkelen. Voor veel mensen staat natuur gelijk aan bos. Dat ook bijvoorbeeld grasland en heide waardevolle natuurtypes zijn, waar bijzondere planten- en diersoorten zich thuis voelen, is minder bekend.

Bomen kunnen ook verdwijnen om plaats te maken voor een nieuwe generatie bomen, om de bosbestanden te verjongen. Als alle bomen in een bos een gezegende leeftijd naderen, worden de volgroeide bomen in een eindkap geveld. Via natuurlijke verjonging of het aanplanten van jonge boompjes ontstaat een nieuw bos.

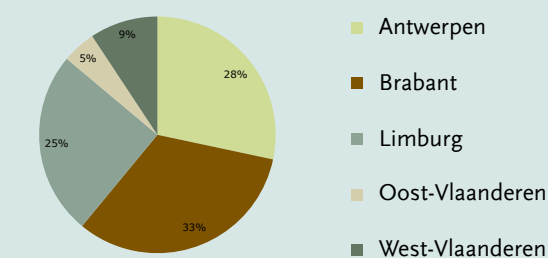
Andere bomen kunnen een gevaar vormen voor de wegen die ernaast lopen. Dan moeten die bomen geveld worden uit veiligheidsoverwegingen, bijvoorbeeld als ze kunnen omvallen op een recreatiepad.

HOUTVERKOOP DOOR HET ANB: DE CIJFERS

Herkomst verkocht hout

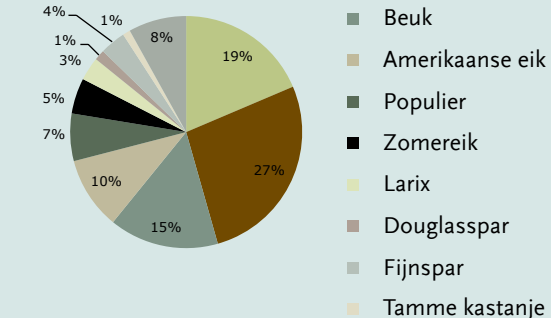
Verdeling per provincie (2009-2012)

Opbrengsten domeinbossen ANB

Dienstjaar	volume (m³)	Opbrengst (euro)	Prijs/m³
2009	111 578	3 009 096	27
2010	90 747	2 468 891	27
2011	104 264	3 869 650	37
2012	105 159	3 769 698	36

Verdeling per soort (2012)

STUDENTEN BROEDEN OP IDEEËN VOOR GROENERE STEDEN

Peter worden van een boom in jouw straat? Zaadbommen gooien op braakliggend terrein? Een lint van fruitbomen en groenten die stadsbewoners van een instant-snack voorzien? Sinds deze zomer sprokkelt de virtuele experimenteerruimte www.mijngroenidee.be inspirerende ideeën om het verstedelijkte Vlaanderen groener en leefbaarder te maken. Dit najaar trapt het ANB het ideeënlab op gang in de Vlaamse hogescholen. “Onze steden vergroenen, het is een thema dat nu al leeft onder studenten.”

Een haag van 100 meter haalt jaarlijks ruim 360 kilogram CO₂ uit de lucht, woningen met groen in de buurt halen 16 procent hogere verkoopprijzen, een groendak kan 50 tot 90 procent van het regenwater vasthouden en wateroverlast besparen. De harde cijfers tonen het zwart op wit: groen in de stad levert tal van voordelen: het maakt mensen gezonder, bevordert sociale contacten, lokt meer toeristen en investeerders, trekt de waarde van huizen op, maakt dagen van strenge vorst of hittegolven draaglijker ...

Virtueel ideeënlab

Van onze regio een groen stedengewest maken: het is een van de doelstellingen van Vlaanderen in Actie, het toekomstproject van de Vlaamse overheid. Die ambitie zet **Liesbet De Keersmaecker**, sinds twee jaar Ambassadeur Groene Steden voor het ANB, om in een kennisnetwerk rond groen in de stad.

Liesbet De Keersmaecker: “Hoe zorgen we ervoor dat de expertise en ervaring die de stad Antwerpen heeft opgedaan, doorstromen naar Leuven? Hoe kunnen originele groenprojecten uit Sint-Niklaas ontwerpers en bouwheren uit Genk inspireren? Door iedereen die werkt aan de stedelijke publieke ruimte samen te brengen in een kennisnetwerk, willen we die kruisbestuiving een duwtje in de rug geven. De betrokkenen in contact brengen doen we op verschillende manieren: we organiseren groensafari's naar voorbeeldplekken, zetten experimentele netwerkmomenten op poten, brengen mensen die werken aan de stedelijke publieke ruimte samen via de sociale media ... En sinds deze zomer roepen we iedereen op om zijn of haar groene idee te delen op het virtuele ideeënlab www.mijngroenidee.be.”

Promotour

MijnGroenidee sprokkelt de groene ideeën en concepten die overal in Vlaanderen opborrelen. Die moeten meehelpen om onze omgeving leefbaarder te maken. De beste ideeën maken kans op een MijnGroenidee Award. In drie categorieën kun je vanaf eind 2014 jaarlijks een prijs in de wacht slepen: particulieren, professionelen en studenten.

Als Ambassadeur Groene Steden gaat Liesbet De Keersmaecker de komende maanden zelf langs in alle hogescholen om MijnGroenidee te promoten. Liesbet De Keersmaecker: “Dit najaar maken we alle studenten uit de groenopleidingen warm om een concept uit te denken en het via mijngroenidee.be te delen met ontwerpers, steden, gemeenten en het grote publiek.”

Groenmanagers

Frisse ideeën die onze leefomgeving vergroenen, zijn in Vlaanderen broodnodig. **Geert Meysmans** van de Erasmushogeschool Brussel: “Nog al te vaak worden in Vlaanderen grote projecten ontwikkeld zonder noemenswaardige inbreng van groenexperts. MijnGroenidee prikkelt studenten van groenopleidingen om na te denken hoe ze groen in de publieke ruimte kunnen inpassen. In onze verstedelijkte regio is groen een zeldzaam goed, vandaar dat het zo toegankelijk mogelijk moet zijn. Die hoge toegankelijkheid botst soms met andere noodzakelijke functies van groen. Denk maar aan natuurontwikkeling, de filtering van fijn stof en het temperen van hittegolven in steden. Studenten van groenopleidingen zullen in hun werk rekening moeten houden met de verhouding tussen die verschillende groenfuncties.”

Ook binnen de opleiding Groenmanagement van de Katholieke Hogeschool

Vives in Roeselare kun je groen onmogelijk los zien van het stadsbeleid. Praktijklector **Yves Dehondt**: “Om concepten als stadsecologie, duurzaamheid en Harmonisch Park- en Groenbeheer in concrete en duurzame groenontwerpen te vertalen, moeten onze studenten niet alleen alles weten over het kweken van planten en bomen. Tegelijk moeten ze ook de ecologische kant van het verhaal kennen. Pas dan kunnen ze uitgroeien tot goede groenmanagers. MijnGroenidee is voor onze studenten een extra stimulans om doelgericht op zoek te gaan naar creatieve oplossingen voor de inrichting en het beheer van stedelijk groen.”

Graffitikunstenaars

Maar liggen studenten wel wakker van meer groen in de publieke ruimte? Liesbet De Keersmaecker: “Het is een thema dat leeft, ook bij studenten. Op de meest onverwachte plaatsen zie je stukjes groen in het straatbeeld opduiken: buurtbewoners doen aan stadslandbouw, graffitikunstenaars ruilen hun spuitbus in voor levend groen, langs gevels schieten weelderige klimplanten de hoogte in. Met MijnGroenidee bestaat nu een uitgelezen kader om al die bruinende ideeën te bundelen en de wereld te laten rondgaan.”

Post nu jouw groene idee via www.mijngroenidee.be!

NATUURTOPPERS

Een potvis duikt tot op 2000 meter diepte, een mol graaft in een uur een gang van 10 meter, de gierzwaluw haalt topsnelheden van meer dan 120 kilometer per uur. Heel wat dieren uit onze streken leveren dagelijks verbluffende prestaties. In deze rubriek krijgen die stunts een verdiende podiumplaats. In dit nummer: de zandloopkever.

DE USAIN BOLT VAN DE INSECTEN

Geen enkel insect loopt sneller dan de zandloopkever. Met een snelheid van 0,53 meter per seconde rent hij, in verhouding met zijn lengte, maar liefst negen keer vlugger dan wereldkampioen Usain Bolt.

De Jamaicaanse sprinter en snelste man ter wereld haalt op de 100 meter een duizelingwekkende recordtijd van 9,63 seconden. Met zijn 1,96 meter loopt hij per seconde dus meer dan zes keer zijn eigen lengte. Dat doet geen mens hem na.

Maar in verhouding loopt de zandloopkever nog sneller. Cole Gilbert, professor in de entomologie aan de Cornell University, mat de snelheid van Amerikaanse zandloopkevers. In een seconde leggen die meer dan een halve meter af. Fluitje van een cent, denk je? Kijk dan eens naar de grootte van het insect. De zandloopkevers van professor Gilbert zijn 10 millimeter lang. Dat betekent dat de kleine kever in een seconde maar liefst meer dan 50 keer zijn eigen lichaamslengte aflegt. Dat is in verhouding negen keer sneller dan Bolt. Een zandloopkever in

mensenformaat zou dus met een relatieve snelheid van 386 kilometer per uur voorbijflitsen. Daarmee klopt hij niet alleen de snelste man ter wereld, maar ook het kruim van de raceauto's.

Op onze aardbol spurten er zo'n 2300 soorten zandloopkevers rond, waarvan 30 op het Europese continent. In ons land vind je vooral de groene zandloopkever en de basterdzandloopkever. Beide staan op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten, omdat hun aantallen in Vlaanderen achteruitgaan. De strandzandloopkever komt in Vlaanderen beperkt voor: vooral in de Westhoek kun je hem spotten. De Duitse zandloopkever en de boszandloopkever verkeren in nog zwaarder weer: zij zijn met uitsterven bedreigd.

Gluren bij de buren

3 X PRIJS VOOR NATURA 2000

Overal in Europa beschermt Natura 2000 topnatuur. Drie succesverhalen, rechtstreeks uit Beieren, La Gomera en Wallonië.

SPANJE**De comeback van de reuzenhagedis van La Gomera**

500 jaar lang ging men ervan uit dat de reuzenhagedis van La Gomera uitgestorven was. Tot Spaanse biologen in 1999 tot hun verbazing op enkele exemplaren botsten.

Maar toerisme, intensieve begrazing en het jagersinstinct van katten dreigden de reuzenhagedis voorgoed naar de geschiedenisboeken te verwijzen. Gelukkig hielp een Life-project het tij keren.

De reuzenhagedis erbovenop helpen en hem alle kansen geven om in de toekomst in zijn natuurlijke omgeving te overleven: dat was het doel van het Life-project 'Recovery Plan for the Giant Lizard of La Gomera'. Via een kweekprogramma werd een robuuste populatie grootgebracht, die kon instaan voor het voortbestaan van de hagedis. Tegelijk selecteerde men geschikte herintroductieplaatsen. Daarbij werden mogelijke bedreigingen voor de reuzenhagedis tot een minimum beperkt. Zo werden katachtigen gevangen, gesteriliseerd en gechipt. Hadden ze geen eigenaar, dan werden ze naar andere oorden gebracht. Het Life-project kan ondertussen puike resultaten voorleggen: vandaag leven er op La Gomera zo'n 160 reuzenhagedissen in het wild.

DUITSLAND**Natuur brengt natuur voort**

Het Nationaal Park Beierse Woud is het grootste bosgebergte van Midden-Europa en ligt op de grens tussen Duitsland en Tsjechië. Die Natura 2000-site wil op termijn 75 procent van haar totale oppervlakte tot wildernis laten evolueren. Al sinds het midden van de jaren 1990 volgt 7000 hectare van het Beierse Woud haar natuurlijke ritme, zonder tussenkomst van de mens. Het resultaat is verbluffend: beschermde soorten als de Europese lynx, otter, ruigpootuil, Oeraluil, dwerguil, hazelhoen en drieteenspecht zwermen opnieuw uit over het gebied.

De terugkeer van de lynx hielp de populatie reeën en edelherten in het woud onder controle te houden. Daardoor was wildbeheer niet langer nodig. Bovendien zorgde het jagersinstinct van de lynx voor voedsel en trok het zeldzame aaseters en roofvogels naar het gebied, zoals vale gieren, raven en de Europese zeearend.

BELGIË**Zeldzame witsnuitlibellen herontdekken Wallonië**

De gevlekte witsnuitlibel staat in Wallonië als een uiterst zeldzame soort boekstaafd. De laatste evaluatie bestempelde de libel zelfs als uitgestorven. Maar in de lente van 2012 werd de libel op maar liefst 24 plaatsen in Wallonië gespot. Die plotse toevloed was er vooral tijdens een week in mei, maar op sommige plekken werd de soort tot begin juli waargenomen. Hoe valt die toevloed van witsnuitlibellen te verklaren? Philippe Goffart van de Direction de la Nature et de l'Eau van het Waalse Gewest: "De waarnemingen gingen gepaard met mooi weer onder invloed van continentale stromen en een wind uit het oosten. Dat sterkt de hypothese dat de populaties uit Oost-Europa toegestroomd zijn, waar de witsnuitlibel wijdverbreid is."

De witsnuitlibel werd onder meer gespot op de Ardense hoogvlakten. Daar is in het kader van een reeks Life-projecten een snoer van poelen aangelegd. Hier merkten de waarnemers op dat de witsnuitlibellen koppeltjes vormden en eitjes legden. Dat voedt de hoop dat de soort zich hier in de toekomst definitief kan vestigen. Deze zomer zag Philippe Goffart de witsnuitlibel alvast opnieuw op de Ardense hoogvlakten.

Kunstbelevingsparcours
IN BETWEEN in en rond
Gaasbeek en Groenenberg

STIL LEVEN IN HET GROEN

Een kunstparcours? Een oord van verstillings? Een ode aan de natuur? Een belevingstraject? IN BETWEEN in één trefwoord vatten is onbegonnen werk. Het is het allemaal. Trek naar de domeinen van Gaasbeek en Groenenberg en dompel je helemaal onder in een bad van natuur, kunst en verstillings.

Door onze jachtige levensstijl hebben we meer dan ooit behoefte aan momenten van rust en stilte. Maar in Vlaanderen worden de plekken waar je die rust kunt vinden, steeds schaarser. Onze open ruimte staat meer en meer onder druk. Dat was ruim tien jaar geleden het signaal voor de Vlaamse overheid om een beleid te ontwikkelen rond stiltegebieden. Het doel: de plaatsen waar je wel nog rust kunt vinden, bewaren en koesteren.

Vandaag telt Vlaanderen tien stiltegebieden. Op die unieke plekken ontsnap je aan de stress van het dagelijkse leven. Stilte staat er niet voor 'geen geluid'. Wel voeren natuurlijke geluiden er de boventoon en hoor je weinig of geen verstoring van vliegtuigen, drukke verkeersaders of industriezones.

Ook het belevingsparcours In Between past in het stiltebeleid van de Vlaamse regering. In de wijde omgeving van de domeinen van Gaasbeek en Groenenberg, inclusief het kasteel en de Museumtuin, gaan kunstenaars als Fabienne Verdier, Frederic Geurts, Christian Lapie, Eduardo Chillida, Aeneas Wilder, Maarten Stuer, Wolfgang Laib en vele anderen een dialoog aan met de natuur.

PAUZEKNOP

Curator **Joris Capenberghs**: "In Between biedt een oase van stilte en rust vlak bij de Europese hoofdstad. De natuur in

Vlaanderen herbergt een enorm potentieel als oord van rust en stilte, groene plekken waar mensen de pauzeknop even kunnen inschakelen. Maar die eilandjes bewaren is maatschappelijk niet altijd evident."

"Met In Between laten de kunstenaars bezoekers op een andere manier naar die natuur kijken. De parken van Gaasbeek en Groenenberg zijn rijk aan fantastische vergezichten en doorkijken. Door de bezoeker met een twist te wijzen op wat er al is, willen we tonen dat in elk moment, in elk landschap meer te ontdekken valt dan je op het eerste gezicht zou denken. Zo onderstrepen ze hoe waardevol die natuur is en prikkelen ze bezoekers om er mee zorg voor te dragen."

HEILZAME NATUUR

Tegelijk is In Between meer dan een ode aan de natuur als stilteplek. Het project is een kruisbestuiving tussen natuur en cultuur. Met In Between balt minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur Joke Schauvliege haar bevoegdheden in een grensverleggend statement. Het ANB, het Kasteel van Gaasbeek en Waerbeke, de sociaal-culturele beweging rond stilte en leefkwaliteit, staken daarvoor de koppen bij elkaar. Het resultaat zijn kunstwerken die te maken hebben met stilte, rust en ruimte, en met de relatie tussen natuur en mens. De heilzaamheid van stilte en natuur is vertaald in een artis-

tiek traject dat over de museumzalen naar de Museumtuin en de ongerepte natuur in de wijde omgeving, van binnen naar buiten en weer terug uitwaait. Samen goed voor zo'n honderd hectare kijkplezier!

RUIMTE VOOR VERSTILLING

De naam van het project is niet lukraak gekozen. Joris Capenberghs: "In Between slaat een brug tussen natuur en cultuur, tussen binnenskamers en de openlucht, tussen hedendaagse kunst en de romantische setting van de kastelen van Gaasbeek en Groenenberg, tussen natuurliefhebbers en die hard kunstminnaars."

Het resultaat is een belevingsparcours dat de bezoeker uitnodigt om zich een weg te banen door het domein. Joris Capenberghs: "We nemen je als bezoeker niet bij het handje, maar laten je zelf op ontdekking gaan. Wil je echt alles spotten, dan ben je vier à vijf uur zoet, of beter stil. Maar je kunt ook losweg flaneren en de ingeving van het moment je route laten bepalen. Zo creëert In Between ruimte voor verstillings en neem je even afstand van de gejaagdheid van alledag."

IN BETWEEN loopt tot 3 november 2013 in het Kasteel en Park van Gaasbeek, de Museumtuin en het Domein Groenenberg, Kasteelstraat 40 in Lennik. Meer info: www.kasteelvangaasbeek.be

Andy Goldsworthy

Koenraad Tinel

Maarten Stuer

VEILIG ZAGEN

Bij Inverde kun je ook dit najaar terecht voor tal van praktijkgerichte cursussen.

Bij alle praktijkopleidingen staat veiligheid centraal. Zo voldoen de cursussen 'Kettingzaaggebruik' aan de nieuwe Europese Kettingzaagnormen (*European Chainsaw Standards* of ECS's), die het aantal ongelukken met kettingzagen in heel Europa drastisch moeten verminderen. Door die cursussen kun je je goed voorbereiden op de examens 'Europees Kettingzaag Certificaat' (ECC).

Meer info: www.inverde.be

© Giel Buyse

IEDEREEN WELKOM IN HENGELWATER PILLEPUT

De Pilleput in Grembergen (Dendermonde) onderging de afgelopen jaren een ingrijpende metamorfose. In overleg met de hengelsector en de plaatselijke hengelfclub richtte het ANB de Pilleput in als een vijver vol leven. Ideaal voor jongeren om te leren vissen!

Aan de westelijke zijde kun je voortaan hengelen vanop de nieuw ingerichte natuurlijke oever. In de visvijver waar vroeger enkel zonnebaars en gibel zaten, leven vandaag twaalf soorten, waaronder de beschermde bittervoorn. Vissen vinden tal van schuilplekjes tussen en onder de rietkraag, witte waterlelies, het pijlkruid en de kikkerbeet. De vroegere vervallen barak maakte plaats voor een open, houten schuilplek met banken en een grote tafel, van waar je een mooi uitzicht hebt op de Pilleput. Nu maar hopen dat ze toehappen, die vissen!

STADSLAB 2050 GAAT VOOR GROENERE STAD

Van Antwerpen tegen 2050 een duurzame stad maken: dat is het doel van Stadslab 2050. Binnen dat stedelijke laboratorium werken overheid, bedrijven, bewoners en Antwerpse organisaties samen om de omslag naar een duurzaam Antwerpen te maken. De ingrediënten voor dat recept: het welzijn van bewoners en bezoekers, een bloeiende economie én respect voor de ecologische grenzen. Stadslab 2050 is de verzamelaarsplaats en het platform voor al wie en alles wat met duurzame verandering te maken heeft in 't stad.

Op 10 oktober kan iedereen mee brainstormen over een groenere stad. In de ontmoetingsruimte 'Groen en natuur in de stad' wisselen bedrijven, organisaties, kennisinstellingen en overheid kennis en ervaringen uit. Zo moeten nieuwe ideeën ontstaan. De meest beloftevolle voorstellen maken kans op verdere begeleiding.

Hou 10 oktober alvast vrij. Ook jouw ideeën kunnen bijdragen tot een groenere stad. Meer info: www.stadslab2050.be, info@stadslab2050.be

SPORZOEKER KORT

27 OKTOBER: GENIET VAN KLASSIEK!

Wagner, Mozart, Rossini, Beethoven ... Op 27 oktober geniet je van grote operaliteratuur en kamermuziek tijdens een uniek concert in de Abdij van Herkenrode in Hasselt. Het benefietconcert *Cultuur zit in onze natuur* wordt georganiseerd door het ANB.

Topmusici uit de operawereld laten je proeven van de grote operaliteratuur en kamermuziek van Wagner, Mozart en Rossini, met zijwegen naar de instrumentale kamermuziek van Beethoven. Tijdens die inspirerende ontmoeting tonen we je heel wat voorbeelden van waar natuur een prachtig podium vormt voor cultuur.

De musici van dienst: Werner Van Mechelen (bas-bariton), Dmitri Jurovski (chef-dirigent Vlaamse Opera - cello), Ann Vancoillie (viool), Andrew Wise (piano) en Bea Desmet (sopraan).

Het benefietconcert *Cultuur zit in onze natuur* vindt plaats op zondag 27 oktober om 14.30 uur in de Abdij van Herkenrode - Tiendschuur, Herkenrodeabdij 4, Hasselt. Een ticket kost 25 euro. Vooraf inschrijven kan tot 16 oktober via annelies.versaen@lne.vlaanderen.be of 02 658 24 94.

RECHTZETTING

In het zomernummer van *Sporzoeker* publiceerden we een ijzersterke foto van Filip Van Boven. Daarop hield een rode bosmier een aaskever in een stevige houdgreep. En dus geen mestkever, zoals we foutief vermeld hadden. Bedankt aan de aandachtige lezers om ons hierop te wijzen!

Heb jij ook een opmerking, suggestie of vraag? Mail ons via spoorzoeker@vlaanderen.be

© Filip Van Boven

f Agentschap voor Natuur en Bos

© Vilda - Lars Saerink

vind ik leuk

ONDERTUSSEN OP FACEBOOK: DE COMEBACK VAN DE GROTE WEERSCHIJNVINDER

Vorig jaar in augustus zag Christophe Hillaert, vrijwilliger bij vzw Durme, op een ANB-domein in Berlare een vlinder die hij niet kende. Een grote zwart-witte vlinder met oranje oogjes die ver van het lichaam stonden. De vlinder was sap aan het drinken van een net gevelde wilgenboom. Bij gebrek aan een fototoestel werden zoveel mogelijk details onthouden om nadien de vlinder te kunnen determineren. Veel mogelijkheden passeerden de revue, maar niets klopte. Philippe VDV, een notoir vlinderaar, toonde na uitgebreid zoeken plots een foto van een heel onwaarschijnlijke soort: de grote weerschijnvlinder. Dat werd echter op ongelof onthaald. Onmogelijk, die vlinder in die streek.

Op 9 juli 2013 werd het vermoeden van vorige zomer echter bevestigd. Op ongeveer 500 meter van de eerste waarneming vond Philippe opnieuw een *Apatura iris*. De dagen nadien werd de locatie verder afgespeurd en spotte men meerdere exemplaren. Van die zeldzame en bedreigde vlinder werd dus effectief een nieuwe populatie ontdekt. Voor de Vlinderwerkgroep Project Dagvlinders Durme- en Scheldegebied is dat "een prachtige waarneming die enkel gevonden kan worden door een gedreven inzet", aldus mede-oprichter Jurgen Couckuyt.

Bekijk de foto's op www.facebook.com/natuurenbos!

SCHIETTERREIN PAMPA RANGE VIERT 60 JAAR

Het oefenschieterrein Pampa Range in Houthalen-Helchteren bestaat zestig jaar. Dat werd deze zomer uitbundig gevierd met een demonstratie van gevechtsvliegtuigen en een natuurwandeling.

De natuur binnen het militaire domein is van uitzonderlijke waarde, op Vlaams én Europees niveau. Het oefenschieterrein is niet toegankelijk voor het grote publiek, noch voor jagers. Daardoor maakten heel wat uitzonderlijke dieren en planten er hun thuis van. Kolonel Paul Desair: "De Pampa Range is voor de luchtmacht een belangrijk oefenterrein, maar tegelijk een waardevol natuurgebied. Door samen met het ANB zorg te dragen voor de natuur houden we het terrein in topvorm voor onze militaire trainingen en de vele bijzondere dieren en planten die er leven."

Meer info: www.danah.be

© Vilda - Yves Adams

SUPPORTER VOOR DE NATUUR

WEEK VAN HET BOS
13-20 OKTOBER 2013

**STEUN JE FAVORIETE
NATUURDOELEN**

WWW.FACEBOOK.COM/WEEKVANHETBOS

in samenwerking met
natuurpunt